

שיעור כללי

ברכת בורא נפשות רבות

היום נעסוק בעז"ה בברכת בורא נפשות רבות וחסרון דיניה ומקורותיה. הדיון הראשון יהיה סביב הסוגיה בדף לז המחשיבה את בורא נפשות כ'ולא כלום' ובשיטות הראשונים והאחרונים בביאור הענין והמשך הדיון בסוף פרקנו בדיון על ברכת בורא נפשות רבות.

סוגייתנו

- ראה גמ' לז. 'אמר מר הכוסס את האורח' וכל הענין שם עד לז: 'אמר רבא האי ריהטא'.
- ביחס לכך שברכת בורא נפשות רבות נקראת 'ולא כלום' ראה דברי רש"י
- וראה תשובת הרשב"א ח"א קמט ותשובת הרדב"ז תשט'
- וראה דברי הגר"א סימן רח על סעיף ז' [ס"ק יט].

סוגיות נוספות בפרקנו הקשורות לענין

- ראה משנה מד. 'אכל תאנים וענבים' ובגמ' שם עד מד: 'לאפוקי ריחני'.
- וראה חידושי הרשב"א שם על מחלוקת חכמים ורבן גמליאל.
- וראה לח: 'אמר רב חייא בר אבא אני ראיתי את רבי יוחנן' עד לט. 'נימא כתנאי' וראה תוס' ד"ה בצר ליה שיעורא בתחילת דבריו.

בביאור ברכת בורא נפשות

- ראה לז. תוד"ה בורא וראה עוד טור סי' רח וב"ח שם.
- וראה שנות אליהו [ביאור הגר"א למשניות]

שו"ת הרשב"א חלק א סימן קמט

שאלת מהו לחתום בברכת בורא נפשות רבות? לפי שראיתי כתוב בשם רבני צרפת שחותמין בה ברוך אתה ה' חי העולמים. ותמיהא מילתא א"כ מפני מה קראוה לא כלום? דמאחר שחותמין בה מאי שנא מברכת מעין שלוש?

תשובה אתה שמעת אני לא שמעתי ולא ראיתי מי שחותם בה. אבל מה שהוקשה לך שאם כן מפני מה קראוה לא כלום ודנת מפני שאין חותמין בה. הא ליתא דאטו כל ברכה שאין חותמין בה קרויה לא כלום? והלא כל ברכת המצות והפירות פותחות ולא חותמות. ואף אם תמצא לומר דשאני הכא דהיא ברכה אחרונה וכולן פותחות וחותמות הא נמי ליתא. דלמעראי דמברכי בתר דמסלקי תפלייהו לא מברכי אלא אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו. וכן אחרות יש ולא קראוה ולא כלום. ומה שקראוה לזו ולא כלום אומר אני מפני שאינו מברך על הדבר שנהנה ממנו. וכל שאר הברכות מברך על הדבר כגון לשמור חקיו וכן על כסוי וכן על כל המצות ועל הפירות ועל המצות ועל הפירות הוא מברך. ואפילו ברכת שהכל שאינו מזכיר הדבר אלא על דרך כלל מקום הרי הוא כולל מה שנהנה ממנו בכלל הדברים שנתהוו במאמרו לדמות מהן. אבל בברכת בורא נפשות אינו כן שאינו מזכיר בברכה הדבר שנהנה ממנו לא בפרט ולא בכלל. שאינו אומר בורא מינין הרבה למלאת חסרון הנפשות שבה. אלא אדרבא הוא מברך על שברא נפשות רבות שחסרות וצריכות למה שברא. על כן קראוה לא כלום.

שו"ת רדב"ז חלק ב סימן תשט

עוד שאלת מאי טעמא קרינן לברכת בורא נפשות רבות לא כלום.

תשובה כבר דברו הראשונים בזה. איכא מאן דאמר לפי שאין בה חתימה והרשב"א דחה טעם זה וכ"ש לדעת החותמים בה והוא ז"ל נתן טעם לפי שאינו מזכיר בברכה הדבר שנהנה ממנו לא בפרט ולא בכלל שאינו אומר בורא מינים הרבה למלאות חסרון הנפשות אלא אדרבה הוא מברך על שברא נפשות רבות שחסרות וצריכות לכל מה שברא על כן קראוה לא כלום ולא דמי לברכת שהכל נהיה בדברו דהתם הרי הוא כולל מה שנהנה ממנו ע"כ ואם נוסח הברכה שלו היתה כנוסח שלנו קשה דהא אמרינן בה בורא נפשות רבות וחסרון כלומר ברא נפשות רבות וברא חסרון ותו דאמר על כל מה שברא להחיות נפש כל חי משמע שאנו מברכין אותו על כל מה שברא להחיות נפש כל חי. ותו וכי מברכין להקב"ה על שברא את הנפשות חסרות והא כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד כי מן השלם לא ימשך אלא פועל שלם ואין אנו מברכין על החסרון הילכך טעמו ז"ל צל"ע כי לפי הפירושים שיש בברכה לכולם הברכה היא על שברא כל מה שהנפשות צריכות כמו רק כל מחסורך עלי. ובטעמו של דבר נראה לי שלא אמרו שהברכה היא ולא כלום אלא הכי אמרו ואחריו ולא כלום כלומר אין שם כלום חדוש אלא הברכה הנהוגה בכל הדברים בין גידולי קרקע בין שאינם גידולי קרקע הברכה של

אחריהם שוה היא חוץ מן הלחם ומעין שלש אבל לעולם הברכה היא שבח לבורא על כל מה שברא כשאר הברכות ובירושלמי חותמים בה בשם ולא נהגו כן וכן ראוי כיון שלא הזכר בתלמוד שלנו אין לחתום בה וכן כתבו הראשונים ז"ל.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רח

הכוסס (פי' האוכל) [את (כה) ט [ט] האורח, מברך עליו בפה"א ואחריו בורא נפשות; ז') ואם בשלו הגה: * (כו) <ח> [יא] עד י שנתמעך (בי"י בשם הרא"ש והר"י), או שטחנו ועשה ממנו (כז) פת, (כח) ו) מברך עליו בורא מיני מזונות ואחריו (כט) בורא נפשות; (ל) והוא שלא יהא מעורב עם דבר אחר <ט> אלא אורח (לא) לבדו, ואם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר (לב) יא [יב] הוא הרוב, מברך עליו <י> כברכת אותו תבשיל.

ביאור הגר"א אורח חיים סימן רח סעיף ז

ולשון הרי"ף והרא"ש בפ"ו דברכות ס"ח וק"ל דכל לבסוף ולא כלום בנ"ר כו' ולכאורה אינו מובן לפרש ולא כלום על ב"נ ומנא להו זה ונראה דה"פ דאמרינן בסוף פ"ו מ"ד ב' אר"י ב"א משום רבינו על הביעא כו' וקופרא כו' ולבסוף בנ"ר כו' אבל שארי דברים לא ואמוראי בתראי הוסיפו ירקא ומיא ורב אשי אמר אנא כו' עבידנא ככולהו ופסקו התוס' וכל הפוסקים כרב אשי דבתראה הוא לברך ב"נ בתר ירקא ומיא וש"ד וע"ש תוס' ד"ה עבידנא כו' וכן אנו נוהגין כו'. ומנהג הראשונים לא היה לברך אלא על ביעא וקופרא לבד והטעם שדייקו לשון נפשות מיני נפשות כמ"ש בירושלמי דברכות פ"ו רבי כשהיה אוכל בשר וביצה כו' מברך אשר ברא נפשות כו' ולכן בברייתא דאורח ודוחן תני ולא כלום דבאמת לא היו מברכין אחר פת אורח ודוחן כלל כמנהגם אך לדידן דנהגין כרב אשי כל לבסוף ולא כלום דברייתא לדידן בנ"ר וז"ש וקיימא לן כל לבסוף כו' בנ"ר:

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת ברכות פרק ו דף י טור ב/ה"א

רבי אבא בר יעקב בשם רבי יצחק רובה ר' כשהיה אוכל בשר או ביצה היה או' אשר ברא נפשות רבות להחיות בהן נפש כל חי בא"י חי העולמים עד כדון בסוף בתחילה אמר רבי חגי בורא מיני נפשות

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מד עמוד א

ורבנן ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם הפסיק הענין, קשיא לי אם כן מעין ג' לרבנן מנא להו לתאנים וענבים, ונ"ל דלרבנן מדאדכרינהו רחמנא הכא להני וכתב בתרייהו ואכלת ושבעת וברכת שמע מינה שאף הן טעונין ברכה ואי לאו דאתא תאכל בה לחם ואפסקיה הוה מברכין עליה ג' ממש כר"ג, השתא דאדכרינהו ואפסקיה לענייני' בלחם שמעינן דלא מברכין ברכה גמורה אלא אלחם לחד ואשארא מברכין ברכת הלחם דהיינו מעין ג', ורבן גמליאל סבר דלא אתא לחם להפסיק הענין אלא לכוסס את החטה למעוטי מברכה לגמרי, ומסתברא דאפילו לרבנן נמי לא מברכים בכוסס את החטה מעין ג' לפי שאינו דומה לשאר פירות הנזכרים בפסוק שהן בחיותן נאכלין, אבל חטה אין דרכן של בני אדם לכוססה אלא המיעוט ובדרך מקרה, ולדבריהם לא הזכרה חטה ושעורה כאן אלא לרבות דיסא וחביץ קדרא שאינו לחם ומ"מ נאכלין כך לרבים ודרך אכילת החטים והשעורים בכך והלכך אף הן מברכין עליהן מעין ג' לרבנן, והיינו נמי דר"ג ממעט כוסס את החטה מדכתיב לחם, ולא ממעט דיסא וחביץ קדרה וכדתיניא כל שהוא משבעת המינין ולא ממין דגן או ממין דגן ולא אפאו פת ר' גמליאל אומר ג' ברכות, ונ"ל טעמא כדאמרי' דלחם לא ממעט לפי סברתו של רבן גמליאל אלא מה שאינו נאכל לרבים כלחם אבל דיסא שנאכלת אף היא לרבים מברכין עליה כלחם, ולרבנן לחם דוקא הא כל שהוא נאכל לרבים ואינו לחם מברכין עליה מעין שלש, והיינו דאפקיה רחמנא הכא בלשון חטה ושעורה, כך נראה לי.

טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רח

שינוי ברכות שבין פרי העץ ופרי האדמה ובין דבר שאין גידולו מן הארץ היינו דוקא בברכה ראשונה אבל ברכה אחרונה שוה בכלם והיא בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה שברא להחיות בהן נפש כל חי בא"י חי העולמים הלכך אכל פרי העץ שאינו משבעת המינין ופרי האדמה כיון שברכה אחרונה שוה בהם מברך ברכה אחת על שניהם. פירוש הברכה בורא נפשות רבות א) וכל מה שהם חסרים ב) ועל כל שאר הדברים שברא בעולם שלא היו הנפשות חסרים מהם אם לא בראן שאינן אלא להתענג בהן להחיות נפש כל חי. וי"א בורא נפשות רבות וחסרון על כל מה ג) שבראת להחיות בהם נפש כל חי ובגמרא דידן אינו מזכיר בה חתימה אבל בירושלמי חותם בא"י חי העולמים ד) וכך היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל:

ב"ח אורח חיים סימן רח

ומ"ש פירוש הברכה וכו' ועל כל שאר הדברים וכו'. משמע לפי פירוש זה שהנוסחא היא ועל כל מה שברא וכו' ועל בוי"ו אבל בכל הספרים כתוב על כל בלא וי"ו והתוספות שכתבו ועל כל וכו' אין רצונם לומר שכך הוא הנוסחא אלא וי"ו זו מלשון התוספות הוא כאילו אמרו והאי על כל וכו' כך תפרש כלומר על כל מה שבעולם וכו' עיין שם (בתחלת דף ל"ד ד"ה בורא) וכך כתב מה"ר שלמה לוריא (בחדושי לטור) ועוד נראה דגירסת על כל בלא וי"ו היא הנכונה שהרי לפי דעת ה"ש אומרים צריך לגרוס בלא וי"ו שהרי פירש כלומר ברוך אתה ה' בורא נפשות רבות ומה שחסר לנפשות הוא מוטל על הדברים שבראת וכו' ואם כן מסתמא לפירוש קמא נמי הגירסא בלא וי"ו דבהא לא פליגי ועוד דכך תוכל לפרש בלא וי"ו כמו עם וי"ו:

בורא נפשות רבות וחסרונם. פירוש שבורא נפשות רבות והיינו בהמות ועופות ושאר דברים וחסרונם פי' ומה שצריך לבהמות והעופות. ועל כל מה שברא בו' כצ"ל ולא יאמר על כל מה שבראת דכל ברכה לשון נסתר הוא ולא נוכח וכן בגמרא שם ומה שאמרו בעירובין י"ד ב' על כל מה שבראת טעות סופר הוא. דהא הגמ' שם מביא דקאי על לשון המשנה שבבאן והוא אינו במשנה דבמשנה אמר רק בורא נפשות רבות ותו לא וכן הוא בבבביר בהדיא שלא יאמר על כל מה שבראת אלא שברא ופירוש להחיות בהם נפש כל חי היינו לאדם. וכן הוא הפירוש בהדיא בירושלמי כשאוכל בשר או ביצה היה אומר אשר ברא נפשות רבות בו' אמר רבי חגי בורא מיני נפשות התיב ר"י בו' והדין גובאי לאו מין נפש הוא בו':

מראי מקומות נוספים

נשמת אדם חלק א כלל מז סעיף א

א צריכין אנו לבאר אם מנין ג' ברכות הם דאורייתא או לא, ונפקא מינה אם בריך בדיעבד ברכה אחת מעין ג' על דברים המסופקים כמו כיסנין שאכל כדי שביעה, אם היא ספק דאורייתא או לא, כמש"כ המ"א בסי' קס"ח ס"ק כ"ה וס"ק ל"ד:

דעת הב"י בסי' קצ"א דמדאורייתא יוצא בברכה א' ואפילו לא כלל בה מעין ג', דהא דדרשינן מ"הארץ הטובה" הוי אסמכתא, וכתב שכן משמע מרמב"ם בספר המצות, שכתב רק מצות עשה לברך ברהמ"ז ולא כתב לברך ג' ברכות, וכ"כ עוד בכסף משנה פ"ב מהלכות ברכות שכן משמע מרמב"ן ורשב"א, וז"ל רמב"ן, שאין מטבע לברהמ"ז מן התורה, אבל נצטוינו לברך כל אחד לפי דעתו, ובאו הנביאים ותקנו לנו נוסח מתוקן כו' עכ"ל, וכן הביא דברים אלו בסי' קפ"ז ע"ש, והב"ח בסי' קצ"ד כתב מדברי רמב"ן ורשב"א ורא"ש אלו משמע דמנין ברכות דאורייתא (ומדבריו מוכח שנעלם ממנו דעת הכ"מ) ואנן יתמי אמאן נסמוך. והנה מה שכתב הב"ח בשם רא"ש, אדרבה המעדי מלך סוף פ"א דברכות כתב להיפך, דכתב דתרי" הוכיח סוף פרק כיצד מברכין מדאמרינן דאם בריך על תמרים ברכת הזן לבד יצא, ע"כ מוכח דברכה מעין ג' לאו דאורייתא. ולפ"ז כיון דהרא"ש ס"ל בהדיא בפרק ג' שאכלו סי' כ"א דהוא דאורייתא, וכתב בהדיא בסוף פ"א דעל תמרים יוצא בברכה הזן לבד, וא"כ מוכח דס"ל דמנין ג' ברכות לאו דאורייתא אפילו בלחם, עכ"ל מע"מ, ואף שאין זה לשונו ממש. ואמנם עדיין אינו מוכרח בדברי רא"ש אם דעתו דבלחם יוצא בברכה אחת לבד או דס"ל דעכ"פ בעינן מעין ג'. ונראה דע"כ מעין ג' בעינן, דהא ודאי ארץ הפסיק הענין שלא יהיה שוה ללחם וכיון דע"כ דלדידיה בוד' מינים ברכה א' דאורייתא וא"כ בלחם ע"כ מעין ג' בעינן.

ובאמת הדעת היתה נוטה לסברא זו דאף אם נאמר דקרא דהארץ הטובה לאו אסמכתא נינהו, מ"מ אי כתיב על הארץ ועל הטובה הווי משמע כל א' ברכה לעצמה. אך נ"ל דנעלם מב"י וגם מב"ח דברי רשב"א בחידושו שלא נדפס בימיהם דף מ"ד וז"ל, ד"ה ורבנן ארץ הפסיק כו', ק"ל א"כ מעין ג' לרבנן מנ"ל לז' מינים, וי"ל מדאדכרינהו רחמנא הכא להני וכתב בתרייהו ואכלת ושבעת ש"מ שאף הן טעונין ברכה, ואי לאו דאתא תאכל בה לחם ואפסקיה, הוי מברכין עליה ג' ממש כו', השתא דאפסקינהו לענינא בלחם שמעינן דלא מברכין ברכה גמורה אלא אלחם לחוד, ואשאר מברכין ברכת הלחם דהיינו מעין ג', עכ"ל, וכ"כ עוד דף מ"ח משה תיקן כו' ק"ל והא קי"ל דברכות אלו דאורייתא, וי"ל דמטבען הוא שטבעו כו' ע"ש, הרי להדיא דס"ל דמנין ברכות הם דאורייתא. ולפ"ז יגיד עליו ריעו שגם כוונת רמב"ן כרשב"א. וכן מוכח שכן דעת תר"י, דאל"כ איך הוכיח מדיצא אתמרים בברכה הזן ש"מ דעל ז' מינים דרבנן שמה בלחם מעין ג' הוא דאורייתא ובד' מינים ברכה א', אע"כ דבלחם בעינן ג' ממש, וא"כ אי נימא דז' מינים ג"כ דאורייתא עכ"פ בעינן מעין ג', אע"כ דלאו דאורייתא לגמרי, מוכח דעכ"פ מנין ג' ברכות דאורייתא.

ובסי' יראים מצוה כ"ד, צוה יוצרנו שהאוכל לחם יברך ג' ברכות עכ"ל, משמע ג"כ דמנין ברכות הם דאורייתא, וכן בסמ"ג שהוכיח דברכה אחת מעין ג' הוא דרבנן, דאל"כ ג' ברכות טעונין, ש"מ דס"ל דמנין ברכות דאורייתא. ובתוס' פרק היה קורא מבואר להדיא דס"ל דג' ברכות הם דאורייתא. ומרמב"ם בסי' המצות שכתב הב"י אין ראייה כלל דאינו מונה אלא כללות המצוה, וכ"כ בלחם משנה שם. ונ"ל ראייה לזה שהרי במצוה י"ג, י"ד, ט"ו מונה מצות ציצית ותפלין, ולא כתב מצוה לעשות ד' ציציות וד' פרשיות. וכ"כ המ"א בסי' קצ"ד שכן מוכח ברי"ף. ובאמת לא הבנתי הוכחתו דהא י"ל דס"ל לרי"ף דעכ"פ על לחם [מ]דאורייתא בעינן מעין ג', וא"כ אם אין יודע לברך עכ"פ מעין ג' מעכבתו, וכמ"ש המ"א בסי' (קצ"ד) [קצ"א סק"א] דזה דעת רש"י, וכמו שכתבתי שזה ג"כ דעת הרא"ש. והנה מוכח ברכות ל"ז קפ"ן [וברך] רבי עקיבא [ברכה אחת מעין ג' וכו'] עד מתי [אתה מכניס ראשך בין המחלוקת] כו', למ"ד ג' ברכות, אפילו בדיעבד כשבירך מעין ג' לא יצא אפילו היכא דמסופק, דאל"כ מה הקשה רבן גמליאל עד מתי. ולפ"ז אפילו כשבירך מעין ג' על הכסנין שאכל כדי שביעה, עדיין הוא ספק דאורייתא, וצריך ליטול ידיו ולברך המוציא ויאכל עכ"פ כזית פת ויברך ברהמ"ז. וכן מצאתי בא"ר סימן רס"ח ס"ק י"ח שפסק דלא יצא:

תוספתא בפשוטה

וכו'. 63. וח ס' רונן. כלומר, חסרון וצורך הנפשות. וזו היא ברכת השבת, כברכת הפירות לפנייהם. ואח"כ (בזמן התנאים האחרונים) כשהתחילו לברך ברכה זו לאחר האכילה והשתיה הוסיפו בה ברכת ההודאה: על כל מה וכו', כלומר אנו מודים לבורא נפשות וחסרונן על כל מה וכו', כנוסח כל ברכות ההודאה. 64. אשאל. כלומר, בקש רשות, דרך ענה מפני כבוד הרבים. ושמה הכוונה היא: שאלו.

הועתק על ידי אוצר החכמה

דברים פרק ח, ו-י

וְשִׁמְרֶתְ אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: (ז) כִּי יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ מִבֵּיאֵךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֲנִיָּת וּתְהַמֵּת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרָה: (ח) אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְוֹ וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ: (ט) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחְסַר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִיךָ בְרָחַל וּמִהַרְרֵיהָ תִחַצֵּב נַחֲשֵׁת: (י) וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעֵת וּבִרְכַתְ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

יחזקאל פרק ד, טז-יז

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שֹׁבֵר מִטָּה לֶחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאָכְלוּ לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה וַיִּמֵּים בְּמִשׁוּרָה וּבְשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ: (יז) לְמַעַן יִחְסְרוּ לֶחֶם וַיִּמֵּים וְנִשְׁמוּ אִישׁ וְאָחִיו וְנִמְקוּ בְּעֶוְנָם

תהלים ומשלי

מִזְמוֹר לְדָוִד ה' רַעִי לֹא אֶחְסֶר. (תהלים כ"ג:א' / מקראות גדולות)

כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְבּוּ וְדָרְשׁוּ ה' לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב. (תהלים ל"ד:י"א / מקראות גדולות)

צְדִיק אֵכֵל לְשִׁבְעַת נַפְשׁוֹ וּבִטָּן רָשָׁעִים תִּחְסֶר. (משלי י"ג:כ"ה / מקראות גדולות)

דניאל פרק יב, ו-ח

וַיֹּאמֶר לְאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאֵר עַד מְתֵי קֶץ הַפְּלֹאוֹת: (ז) וְאֲשַׁמַּע אֶת הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאֵר וַיִּרְם יְמִינוֹ וּשְׂמָאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׁבַּע בְּחַי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וְחֻצֵי וּכְכֹלוֹת נַפְץ יָד עִם קֹדֶשׁ תִּכְלִינָה כָּל אֱלֹהֵי: (ח) וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי וְלֹא אָבִין וְאֶמְרָה אֲדַבְּרֵי מָה אַחֲרֵית אֱלֹהֵי:

איוב פרק יב, ז-י

וְאוֹלָם שָׁאֵל כָּא בְּהִמּוֹת וְתִרְבֵּן וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּגְדֵּ לָךְ: (ח) אוֹ שִׁיחַ לְאֶרֶץ וְתִרְבֵּן וְיִסְפְּרוּ לָךְ דְּגֵי הַיָּם: (ט) מִי לֹא יָדַע בְּכָל אֱלֹהֵי כִי יָד יְהוָה עֲשֵׂתָה זֹאת: (י) אֲשֶׁר בִּידוֹ נִפְשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ:

בראשית פרק ח, כא-כב

וַיִּרַח יְהוָה אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל לְבוֹ לֹא אֶסְפֵּ לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעֵבּוֹר הָאָדָם כִּי יִצַּר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסְפֵּ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: (כב) עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

תהלים פרק קמה, טו-טז

עֵינֵי כָל אֱלֹהֵי יִשְׁבְּרוּ וְאֶתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: (טז) פּוֹתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן: